

UZASADNIENIE

Powodowie J. i M. Z., działający przez pełnomocnika radcę prawnego, wnieśli do tut. Sądu pozew przeciwko M. C. (1) wnosząc o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, na podstawie weksla własnego.

W uzasadnieniu wskazali, iż są w posiadaniu weksla własnego na kwotę 2770 złotych, płatnego za okazaniem. Na wekslu, jak podnoszą, widnieje maksymalne oprocentowanie tj. czterokrotność stopy lombardowej NBP zgodnie z treścią art. 359 kc. Powodowie podali także, iż weksel ten został okazany pozwanej do wykupu, bezskutecznie jednak.

Powodowie poza wekslem (także wezwaniem do wykupu weksla) nie przedstawili żadnego dokumentu potwierdzającego istnienie stosunku podstawowego łączącego powodów i pozwanych uzasadniającego wystawienie weksla, także pomimo późniejszego wezwania przez Sąd do ich przedłożenia.

Przewodniczący skierował sprawę na rozprawę, na której wydał orzeczenie, wyrok zaoczny oddalający powództwo.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Pozwana M. C. (1) zawarła umowę pożyczki z powodami w ramach sieci prarabanków (...) s.c. Jednocześnie pozwana wystawiła weksel własny zabezpieczający roszczenie powodów na sumę 2770 złotych wraz odsetkami umownymi, który to weksel został objęty w posiadanie przez powodów.

Powodowie wezwali pozwaną do wykupienia weksla, bezskutecznie jednak.

Powodowie udzielając pożyczek w ramach sieci parabanków (...) s.c. zawierają umowy na podstawie wzorców umów. Sąd wielokrotnie poddawał ocenie tego rodzaju umowy, w ramach omawianej sieci parabanków, i też wielokrotnie, a nawet w zdecydowanej większości przypadków stwierdzał stosowanie nieuczciwych warunków umów i to w przeróżnych postaciach. Cechą charakterystyczną działalności tej sieci jest częste naruszanie uczciwych praktyk rynkowych, co uzasadnia potrzebę weryfikowania treści umów przez Sąd z urzędu.

Nie może być wątpliwości co do tego, iż pozwana zaciągnęła pożyczkę w ramach sieci (...) s.c., która specjalizuje się w udzielaniu drobnych pożyczek konsumenckich, gdyż to wynika i z treści weksla, jak i treści wezwania pozwanej do jego wykupu.

Sąd zważył, co następuje:

Sąd wydając wyrok oddalający powództwo oparł się na dwóch zasadniczych kwestiach.

Po pierwsze, w sprawie wytoczonej przeciwko konsumentowi niedopuszczalne jest wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym w oparciu o przepisy kodeksu postępowania cywilnego (art. 484¹ kpc i nast.), na podstawie weksla, ponieważ przepisy te pozostają w sprzeczności z prawem Unii Europejskiej w zakresie ochrony praw konsumenta.

Po drugie, wystawienie weksla i jego przyjęcie, w ramach relacji między powodem a pozwanym (w relacji konsumenckiej) nastąpiło w celu obejścia ustawy, co oznacza że czynność prawna i wynikające z niej zobowiązanie wekslowe, na podstawie którego powodowie dochodzą swych roszczeń, jest nieważne zgodnie z treścią art. 58 § 1 kc.

Powodowie wytaczając powództwo złożyli wniosek o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym na podstawie weksla własnego. Weksel ten został prawidłowo wypełniony wedle treści art. 101 prawa wekslowego i nast.1. Zgodnie z treścią art. 485 § 2 kpc sąd wydaje nakaz zapłaty przeciwko zobowiązanemu z weksla, czeku, warrantu lub rewersu należycie wypełnionego, których prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości.

Postępowanie nakazowe opiera się na założeniu, że podstawa faktyczna roszczenia powoda została w całości udowodniona za pomocą dołączonych do pozwu dokumentów (wskazanych w art. 485 kpc), także weksla². Zwięźle i trafnie ujął to zagadnienie Sąd Apelacyjny w Warszawie stwierdzając iż „Istnienie tych podstaw (z art. 485 kpc) na tyle uprawdopodobnia zasadność powództwa, że z woli ustawodawcy nakłada na sąd obowiązek wydania nakazu zapłaty, bez dalszego merytorycznego badania zasadności powództwa.”³.

A zatem ocena prawidłowości wystawienia weksla, wedle przesłanek określonych w przepisach art. 1 i nast. oraz 101 prawa wekslowego, jest decydująca do wydania nakazu zapłaty. Jak konsekwentnie podkreśla się w orzecznictwie, w postępowaniu nakazowym, opartym na wekslu, kwestia ważności weksla jest badana przez sąd z urzędu. Przy czym w pierwszej fazie tego postępowania (przed wydaniem nakazu zapłaty) ocena zasadności dochodzonego roszczenia jest ograniczona do prawidłowości wypełnienia weksla. Dopiero w tzw. drugiej fazie postępowania, wywołanego wniesieniem zarzutów od nakazu zapłaty, dłużnik wekslowy może podnosić zarzuty będące środkiem obrony przeciwko zobowiązaniu wekslowemu, w tym również - w określonych warunkach - zarzuty dotyczące tzw. stosunku podstawowego (np. umowy pożyczki)⁴.

Uproszczony sposób dochodzenia roszczeń w ramach postępowania nakazowego pozwala zatem powodowi zawęzić materiał dowodowy do swoistego minimum, bez potrzeby udowodnienia rzeczywistych podstaw istniejącego roszczenia. Wykazanie istniejącego zobowiązania wekslowego, prawidłowo wypełnionym dokumentem, staje się więc wystarczającą podstawą do wydania decyzji sądu (nakazu zapłaty), potwierdzającej roszczenie powoda wobec pozwanego.

Na przestrzeni wieków taka forma potwierdzania roszczeń (wystawienia weksla) miała niewątpliwie swoje uzasadnienie społeczno-gospodarcze⁵. Zresztą i współcześnie podkreśla się przydatność tej instytucji, uzasadniając wysoki stopień sformalizowania (surowości zobowiązania wekslowego) samego weksla na rzecz jego obiegowości, sprawności funkcjonowania w obrocie gospodarczym itp.⁶. Także szybkość oraz sprawność postępowania nakazowego (a w jego wyniku łatwość uzyskania tytułu egzekucyjnego), w ramach którego dochodzi się praw z weksla, jest wartością szczególnie podkreślaną w praktyce orzeczniczej, akceptowaną także przez Trybunał (...). Sala sądowa nie traci przy tym z pola widzenia konsekwencji, jakie wynikają z owej sprawności, mianowicie z faktu, iż wartość tę osiąga się kosztem „ochrony prawnej przysługującej pozwanemu.”⁸. Mało tego, konstruuje się nawet niekorzystne oceny pozwanych mogących podjąć działania obronne, a w ten sposób cytując jedno z orzeczeń Sądu Apelacyjnego „cel ten [sprawność postępowania] nie zostanie osiągnięty, jeżeli pozwany będzie mógł przewlekać proces, podnosząc zarzut potrącenia dokonanego w dowolnej formie oraz wnioski dowodowe na poparcie faktów uzasadniających prawdziwość tego zarzutu”⁹.

Sąd w niniejszej sprawie, nie zamierza jednak kwestionować, co do zasady, przydatności postępowania nakazowego, gdyż ma świadomość jego praktycznych walorów dla obrotu prawnego. Zresztą zalety tego postępowania potwierdza wspomniane wyżej orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, który w swym uzasadnieniu, przy okazji rozważań o zgodności art. 495 § 3 kpc z Konstytucją RP, podkreślił, iż postępowanie to nie narusza zasady sprawiedliwości proceduralnej i „...ma na celu stworzenie jednolitej procedury, przeznaczonej do szybkiej realizacji roszczeń wynikających z dokumentu o wysokim stopniu pewności. Przewlekłości postępowania nakazowego ma przeciwdziałać sformalizowanie jego drugiej fazy przez ograniczenie procesowych środków obrony pozwanego i możliwości modyfikacji pozwu”¹⁰.

Bez wątplenia uwagi Trybunału Konstytucyjnego można odnieść do całości reguł rządzących postępowaniem nakazowym. Trzeba jednak pamiętać, iż rozważania Trybunału Konstytucyjnego podjęte zostały w związku z oceną jednego tylko przepisu, art. 495 § 3 kpc w relacji do norm art. 21 ust. 1, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 64 i art. 77 ust. 2. Konstytucji RP. Poza przedmiotem oceny Trybunału Konstytucyjnego pozostawała jednak relacja do art. 76 Konstytucji RP, którego norma wyznacza zakres ochrony konsumentów. Zdaniem Sądu, wzięcie pod uwagę przestrzeni praw konsumentów przy ocenie przydatności reguł rządzących postępowaniem

nakazowym, diametralnie zmieni tę sytuację, która wypadnie na niekorzyść ich stosowania (przepisów o postępowaniu nakazowym) w stosunkach konsumenckich.

Przede wszystkim warto przywołać treść normy art. 76 Konstytucji RP - władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa.

Dla Sądu w niniejszej sprawie, istotną częścią tej normy jest jej wypowiedź, iż władze publiczne chronią konsumentów... przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi.

Polski ustawodawca regulując przestrzeń praw konsumentów realizuje treści z powołanej wyżej normy art. 76 Konstytucji RP, czyniąc to w różnych aktach prawnych, między innymi w kodeksie cywilnym, w ustawie o kredycie konsumenckim¹¹, czy w końcu w ustawie o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym¹². Zapisy tych ustaw są jednocześnie częścią europejskiego systemu ochrony konsumenta w ramach Unii (...). Ocena przepisów regulujących postępowanie nakazowe w sprawach konsumenckich musi więc uwzględniać całą przestrzeń ochrony praw konsumentów, a więc norm konstytucyjnych, przepisów prawa krajowego oraz ustawodawstwa unijnego. W tym ostatnim zakresie niezbędne jest wzięcie pod uwagę postanowień Dyrektywy 93/13, zwłaszcza jej art. 6, który określa, iż państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Jak również to, iż państwa członkowskie podejmą niezbędne kroki do zapewnienia, iż konsument nie utraci ochrony przyznanej mu na mocy niniejszej dyrektywy, poprzez wybór prawa państwa trzeciego jako prawa obowiązującego w stosunku do danej umowy, jeśli ta ostatnia pozostaje w ścisłym związku z terytorium państw członkowskich.

W niniejszej sprawie potrzeba refleksji prawnej nad przepisami postępowania nakazowego w relacji do prawa unijnego pojawiła się w związku z faktem, iż powód dochodzi roszczeń wynikających z umowy pożyczki, jaka została udzielona pozwanemu (konsumentowi) w ramach sieci parabanków (...) s.c., która specjalizuje się w udzielaniu niewielkich pożyczek dla konsumentów, stosując wzorce umowne. Co prawda powodowie nie wypowiedzieli tej kwestii wprost ale wynika to z samej treści weksla oraz wezwania do jego wykupu¹⁴, a także z wielości spraw jakie powód wytacza przed tut. Sądem.

Z uwagi więc na fakt, iż udzielanie drobnych pożyczek konsumentom jest uregulowane w ramach przepisów prawa krajowego oraz prawa unijnego można stwierdzić, iż niniejsza sprawa jest sprawą unijną¹⁵. Bez znaczenia przy tym dla oceny sprawy unijnej pozostaje to, iż powód dochodzi roszczeń bezpośrednio na podstawie prawa wekslowego, pozostawiając niejako na drugim planie, niewidoczny wprost stosunek prawny wynikający z umowy pożyczki.

Skoro niniejsza sprawa jest sprawą unijną, Sąd musi uwzględniać przy stosowaniu prawa polskiego także jego zgodność z prawem unijnym, nie może przy tym pominąć dużego dorobku orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zwane dalej TS).

Punktem wyjścia dalszych rozważań będzie zapis art. 76 Konstytucji RP. Ustawodawca obowiązek wskazany w tej normie realizuje np. poprzez przepisy wyrażone w art. 385¹ kc i nast., przykładowo wymieniając niedozwolone klauzule umowne (art. 385³ kc). Innym rozwiązaniem jest określenie w ustawie o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym takich praktyk rynkowych, które naruszają interesy konsumentów, ustanawiając jednocześnie sankcje za ich praktykowanie, np. art. 5 opisuje konkretne zakazane praktyki dotyczące wprowadzenia konsumenta w błąd. W końcu, w ustawie o kredycie konsumenckim ustawodawca narzucił przedsiębiorcy szereg obowiązków informacyjnych, które mają chronić tego pierwszego przy podjęciu decyzji o zaciągnięciu kredytu konsumenckiego przed nieuczciwymi praktykami udzielających takiego kredytu, np. ukrywającego rzeczywiste koszty kredytu konsumenckiego.

Jak widać, polski ustawodawca wypełnił przestrzeń normatywną szeregiem rozwiązań prawnych, które mają stać na straży i chronić konsumentów przed naruszeniami przedsiębiorców. Okazuje się jednak, cytując za uzasadnieniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego tym razem z dnia 14 kwietnia 2015 r.¹⁶ iż „rzeczywistość normatywna nie zawsze przesądza definitywnie o istniejącej praktyce obrotu, może ona więc odbiegać od przedstawionych wyżej powinności banków i innych instytucji finansowych wobec klientów tych instytucji, zwłaszcza w obrocie konsumenckim”.

W świetle tego co wyżej przedstawiono pojawiła się więc sytuacja, kiedy z jednej strony wprowadzone zostało ustawodawstwo mające chronić szeroko rozumiane prawa konsumentów, a z drugiej strony normy te często nie są przestrzegane i nadal pojawia się w praktyce wiele nowych przykładów na ich obejście, najczęściej poprzez wprowadzanie do umów niekorzystnych (nieuczciwych) dla konsumenta klauzul¹⁷. W tym kontekście należy więc ocenić przydatność stosowania przepisów o postępowaniu nakazowym, zwłaszcza prowadzonym na podstawie weksla w stosunkach konsumenckich.

Jak wspomniano wcześniej, pierwsza faza postępowania nakazowego zamyka się w ocenie prawidłowości wypełnienia przedstawionego sądowi weksla, bez potrzeby przedkładania dokumentu uzasadniającego istnienie stosunku podstawowego. Jeszcze raz stanowczo trzeba podkreślić, iż przy wydaniu nakazu zapłaty żadne inne okoliczności nie muszą być brane pod uwagę, gdyż jak przyjmuje się w orzecznictwie, to wierzyciel dokonuje wyboru, na podstawie którego stosunku prawnego dochodzi swojej wiarygodności, a więc czy w oparciu o zobowiązanie wekslowe czy na podstawie zobowiązania wynikającego ze stosunku podstawowego, i w tych granicach samodzielnie określa przestrzeń swojej inicjatywy dowodowej¹⁸.

Mamy więc w ustawodawstwie sytuację, w którym z jednej strony przewidziano instrumenty pozwalające chronić konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi (także przed nieuczciwymi warunkami umów), a z drugiej strony funkcjonuje procedura dochodzenia roszczeń, która pozwala na znaczne osłabienie w praktyce obrotu konsumenckiego stosowanie instrumentów chroniących konsumenta (badanie umów pod kątem nieuczciwych klauzul umownych). Wszak, Sąd ograniczając się do oceny prawidłowości wystawienia weksla, mając do dyspozycji wyłącznie prawidłowo wypełniony dokument, tak jak to ma miejsce w niniejszej sprawie, nie musi badać czy umowa kredytu konsumenckiego zawiera niedozwolone klauzule, czy wykonano obowiązki informacyjne ciążyące na udzielającym kredyt itp. Skoro zobowiązanie wekslowe jest ważne według treści dokumentu wekslowego, tym samym nie ma podstaw do odmowy wydania nakazu zapłaty. Przepisy o postępowaniu nakazowym nie wyłączają przecież możliwości wydania nakazu zapłaty w sprawach konsumenckich. Mało tego, wydaje się iż sama ustawa o kredycie konsumenckim nie zakazuje wystawiania weksla przez konsumenta i przyjęcia go przez przedsiębiorcę, gdyż zgodnie z treścią art. 41. 1. tej ustawy, weksel lub czek konsumenta wręczony kredytodawcy w celu spełnienia lub zabezpieczenia świadczenia wynikającego z umowy o kredyt konsumencki powinien zawierać klauzulę "nie na zlecenie" lub inną równoznaczną.

W świetle tego ostatniego zapisu ustawodawca zawęził możliwości korzystania z weksla w relacjach z konsumentem wyłącznie do tzw. weksla własnego. W skutek takiego ograniczenia sytuacja konsumenta nie uległa jednak znaczącej poprawie. Nadal bowiem podstawą dochodzenia roszczeń będzie zobowiązanie wekslowe (mające charakter abstrakcyjny), które jest samodzielną podstawą do wydania orzeczenia przeciwko konsumentowi, bez konieczności wglądu do treści stosunku podstawowego.

Warto w tym miejscu skonfrontować się z treścią Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/we z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca Dyrektywę Rady (...). W świetle literalnego brzmienia jej postanowień nie można się doszukać zakazu dopuszczenia weksli do obrotu konsumenckiego. Można natomiast w postanowieniach Dyrektywy odczytać wyraźny zakaz ograniczenia konsumenta w przedstawianiu zarzutów, jakie mogłyby go chronić przed udzielającym kredyt konsumencki. Normę taką da się odkodować z art. 17 Dyrektywy, którego treść jest następująca - w przypadku gdy prawa kredytodawcy wynikające z umowy o kredyt lub sama umowa zostają przeniesione na stronę trzecią, konsument ma prawo powoływać się wobec cesjonariusza

na wszelkie uprawnienia, jakie przysługiwały mu względem pierwotnego kredytodawcy, włącznie z potrąceniem wzajemnych roszczeń, jeżeli jest ono dopuszczalne w danym państwie członkowskim.

Wydaje się, iż polski ustawodawca w art. 41 ustawy o kredycie konsumenckim, odczytuje treść art. 17 Dyrektywy jako zakaz ograniczenia konsumenta w podnoszeniu zarzutów, także w przypadku przeniesienia praw z weksła. W takiej bowiem sytuacji zgodnie z treścią art. 17 prawa wekslowego osoby, przeciw którym dochodzi się praw z weksłu, nie mogą wobec posiadacza zasłaniać się zarzutami, opartymi na swych stosunkach osobistych z wystawcą lub z posiadaczami poprzednimi, chyba że posiadacz, nabywając weksel, działał świadomie na szkodę dłużnika.

Wypływa z tego wniosek, iż skoro powód dochodzący roszczeń powinien się liczyć z nieograniczoną możliwością podnoszenia zarzutów przez konsumenta ze stosunku podstawowego, to ustawodawca polski dopuszcza do obrotu konsumenckiego weksel własny, wszak fakt jego wystawienia i dochodzenia na jego podstawie roszczeń, nie ogranicza konsumenta w podnoszeniu wszelkich zarzutów ze stosunku podstawowego²⁰.

W ocenie Sądu, nie jest to jednak właściwa wykładnia przepisu art. 17 Dyrektywy, albowiem pozostawia ona wciąż nierozwiązany problem w postaci istnienia zobowiązania wekslowego i możliwości dochodzenia na jego podstawie roszczeń w postępowaniu nakazowym z pominięciem przedstawiania dowodów wykazujących stosunek podstawowy. Innymi słowy, nadal usunięte są w cień stosowania prawa instrumenty określające przestrzeń ochrony konsumenta. To z kolei otwiera pytanie na ile przepisy o postępowaniu nakazowym naruszają treść art. 6 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach (...).

Wobec powyższego należy przyjąć, iż przepisy o postępowaniu nakazowym w art. 485 kpc i nast. stanowią wyraźny wyłom w systemie ochrony konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, o których mowa w art. 76 Konstytucji RP.

Mamy zatem wyraźnie do czynienia z kolizją przepisów o postępowaniu nakazowym a systemem ochrony praw konsumenta (w najszerszej tego słowa znaczeniu – w płaszczyźnie prawa krajowego i unijnego).

W ocenie Sądu do rozstrzygnięcia tej kolizji z pomocą przychodzi bogate orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości, które wielokrotnie stawało przed podobnymi dylematami.

Przede wszystkim należy stwierdzić, iż orzecznictwo TS wypracowało niekwestionowane standardy w zakresie ochrony praw konsumenta, zwłaszcza w sytuacjach sporów zawisłych przed sądami krajowymi. Co prawda to przepisy prawa krajowego wyznaczają reguły postępowania (przepisy procesowe), na podstawie których realizuje się ochronę praw konsumenta, zgodnie z zasadą autonomii proceduralnej państw członkowskich²², niemniej to właśnie orzecznictwo TS, ograniczając tę zasadę, wypracowało tzw. zasadę ekwiwalentności, polegającą na tym, cytując jedno z orzeczeń TS „W braku harmonizacji środków proceduralnych, jakie przysługiwałyby stowarzyszeniom konsumentów... ustanowienie takich środków należy do wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich na mocy zasady ich autonomii proceduralnej, jednak pod warunkiem, że nie są mniej korzystne niż środki w przypadku podobnych spraw o charakterze krajowym...”²³. Obok wspomnianej reguły, istotnego znaczenia nabiera także zasada skuteczności, polegająca na tym, iż przepisy prawa krajowego nie mogą uniemożliwiać lub czynić nadmiernie utrudnionym wykonywanie praw przyznanych konsumentom w prawie unijnym²⁴.

Realizując powyższe zasady, TS w jednym ze swych orzeczeń²⁵ stwierdził, iż „Ustanowiony w Dyrektywie 93/13 system ochrony opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjowania, jak i ze względu na stopień poinformowania, w związku z tym godzi się on na warunki umowy zredagowane wcześniej przez przedsiębiorcę, nie mając wpływu na ich treść”²⁶. Jak dalej wskazuje TS „cel art. 6 dyrektywy 93/13 nie mógłby zostać osiągnięty, gdyby konsumenci mieli obowiązek samodzielnego powołania się na nieuczciwy charakter takich warunków, i iż skuteczna ochrona konsumenta może zostać osiągnięta jedynie wtedy, gdy sąd krajowy będzie miał kompetencje do oceniania tych warunków z urzędu”²⁷. W kolejnych wyrokach TS rozwijał swoją linię orzeczniczą, umacniając ochronę konsumencką. Ważnym przykładem z punktu widzenia niniejszej sprawy jest powszechnie cytowany wyrok z dnia 4 czerwca 2006 r. w sprawie P. G., w którym TS rozszerzył uprawnienia sądów

krajowych do działania z urzędu także w sytuacjach, kiedy przepisy wewnętrzne wyłączają w tym zakresie swobodę sądu.

Najbardziej jednak interesującym orzeczeniem, a przy tym wielce przydatnym dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, jest wyrok TS z dnia 14 czerwca 2012 r.²⁹. W orzeczeniu tym TS uznał, iż „Dyrektywę 93/13 ..należy interpretować w ten sposób, że zakazuje ona prawa krajowego,..., które nie przewiduje kompetencji sądu, do którego wniesiony został pozew o wydanie nakazu zapłaty, do oceny z urzędu, in limine litis lub na każdym innym etapie postępowania, mimo istnienia podstawy faktycznej i prawnej, nieuczciwości postanowienia umownego dotyczącego odsetek za opóźnienie zawartego w umowie konsumenckiej w przypadku braku wniesienia sprzeciwu przez konsumenta”³⁰. TS uznał za ułatwienie (swoisty przywilej procesowy) w dochodzeniu przez przedsiębiorcę swoich roszczeń poprzez możliwość ograniczenia podstawy faktycznej powództwa, a z drugiej strony zauważył, iż obowiązek wniesienia sprzeciwu przez pozwanego konsumenta (w sprawach powyżej 900 euro za pośrednictwem profesjonalnego pełnomocnika), rodzi wysoki stopień ryzyka, że konsument nie wniesie sprzeciwu w ustawowym terminie, co może doprowadzić do pozbawienia konsumenta ochrony w postępowaniu sądowym przyznanej przez Dyrektywę 93/13, co naruszałoby to zasadę efektywności³¹.

Przenosząc powyższe ustalenia TS na grunt niniejszej sprawy, nie sposób nie dostrzec istotnej analogii do sytuacji, jaka zaistniała między tymi postępowaniami. Co prawda, Sąd ma możliwość odmowy wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, lecz formalnie rzecz ujmując, tylko w sytuacji kiedy nie pojawi się któraś z okoliczności określonych w art. 485 kpc w zw. z art. 486 kpc. Innymi słowy, w niniejszym postępowaniu powód składając wniosek o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, przedkładając prawidłowo wypełniony weksel własny, może oczekiwać, iż Sąd nie podejmie działań z urzędu w kierunku ustalenia, czy wobec konsumenta pożyczkodawca nie dopuścił się nieuczciwych praktyk handlowych.

Tak ukształtowana procedura cywilna w zakresie postępowania nakazowego prowadzonego na podstawie prawidłowo wystawionego weksla własnego bez wątpienia narusza art. 6 Dyrektywy 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach (...). A skoro tak, to kierując się zasadą pierwszeństwa³³, wyznaczającą pierwszeństwo prawa unijnego nad prawem krajowym³⁴, Sąd nie zastosował przepisów o postępowaniu nakazowym określonych w art. 484¹ kpc i nast., wykluczając je procesu decyzyjnego. Jednocześnie Sąd nie przyjął za podstawę prawną, którąś z norm Dyrektywy, gdyż ta ostatnia stała się tylko wzorcem, wedle którego Sąd dokonał oceny prawa krajowego. Obowiązkiem sądu krajowego nie było jednak tylko wykluczenie (odmowa stosowania) norm prawa krajowego pozostającego w kolizji z normami unijnymi, Sąd bowiem realizował także obowiązek podjęcia aktywnych działań w kierunku wyznaczenia norm prawa wewnętrznego wstępującego w miejsce norm, których zastosowania Sąd odmówił. Należy przy tym podkreślić, iż cytując za wyrokiem TS w sprawie S., że „...efektywność prawa unijnego byłaby zagrożona, a fundamenty, na których opiera się UE, zakwestionowane, gdyby państwa członkowskie mogły jednostronnie ustanawiać i stosować przepisy niedające się pogodzić z prawem unijnym”³⁵. Dlatego też Sąd, mając na uwadze powyższe, odmawiając stosowania przepisów prawa krajowego w części dotyczącej postępowania nakazowego, skierował sprawę na podstawie przepisów ogólnych procedury cywilnej do postępowania zwykłego, w toku którego strona powodowa nie mogła w sporze z pozwanym konsumentem skorzystać z przywilejów wynikających z przepisów o postępowaniu nakazowym.

Przechodząc do drugie wątku prawnego niniejszej sprawy, należy przypomnieć iż powodowie wytaczając powództwo przedłożyli weksel własny, wystawiony przez pozwanego zgodnie z warunkami określonymi w art. 101 i nast. prawa wekslowego. Nie oznacza to jednak, iż powodowie wykazali, że pozwany zaciągnął ważne zobowiązanie wekslowe. W ocenie Sądu zobowiązanie wekslowe dotknięte jest bowiem nieważnością, o której mowa w art. 58 § 1 kc, mianowicie czynność prawna (umowa stron), z której wynika zobowiązanie pozwanego zmierzała do obejścia prawa.

Jak powszechnie przyjmuje się zobowiązanie wekslowe powstaje w wyniku umowy (czynności prawnej) zawieranej między wystawcą weksla (dłużnikiem) a remitentem (wierzycielem)³⁶. Zobowiązanie to ma jednak charakter abstrakcyjny (niezależnie czy dotyczy ono weksla własnego czy trasowanego), co oznacza iż odrywa się ono od

przyczyny gospodarczej, dla której powstało, tzn. jego ważność nie zależy od istnienia lub prawidłowości stosunku podstawowego.

Pozwany zaciągając u powodów (względnie ich poprzedników prawnych) pożyczkę pieniężną umówił się jednocześnie z powodem, iż wystawi weksel własny. Sąd przyjmuje taką wersję wydarzeń, gdyż w przeciwnym wypadku weksel musiałby być albo sfalszowany albo wystawiony przez pozwanego pod groźbą lub postępem. Zresztą strona pozwana nie zakwestionowała faktu wystawienia (podpisania weksla) weksla. W tym stanie rzeczy, Sąd przyjmuje zawarcie umowy między stronami, na podstawie której doszło do wystawienia weksla i wręczenia go remitentowi.

Sąd zobowiązał powoda do wykazania swych twierdzeń za pomocą stosownych dowodów, także samego faktu istnienia stosunku podstawowego. Strona powodowa jednakże nie wykonała owego zobowiązania.

Jak powszechnie przyjmuje się w praktyce orzeczniczej czynność prawna zmierza do obejścia ustawy wówczas, gdy strony poprzez dokonanie określonej czynności prawnej dążą do wywołania skutku zabronionego przez prawo, to jest skutku związanego z innym zachowaniem, zabronionym przez prawo³⁷.

W ocenie Sądu czynność prawna (umowa), z której wynika zobowiązanie wekslowe pozwanego, jakkolwiek nie jest zakazana przez przepisy prawa, niemniej została dokonana w celu ominięcia, obejścia przepisów ustaw pozwalających zastosować sankcje o niedozwolonych klauzulach abuzywnych, o których mowa w art. 385¹ § 1-4 kc w zw. z art. 385³ kc. Nadto zmierzała do przerzucenia ciężaru dowodowego na pozwanego co do wykazania okoliczności, o których mowa w art. 385¹ § 4 kc. Trzeba bowiem podkreślić, iż powód dochodząc roszczeń na podstawie weksla nie przedkładając żadnych innych dokumentów wykazał wyłącznie „stosunek wekslowy”, a zatem to na pozwanym w tej sytuacji miałyby spoczywać aktywność w kierunku wykazania braku podstaw do wystawienia weksla. Stąd praktycznie doszło do odwrócenia ciężaru dowodu, o którym mowa w art. 385³ kpc.

Czynność ta zmierza również do obejścia przepisów ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym³⁸, gdyż udaremnia ona podjęcie przez Sąd z urzędu oceny czy umowa pożyczki, której stroną są powodowie i pozwany zawarta została w warunkach nieuczciwych praktyk rynkowych, o których mowa w art. 5 wspomnianej wcześniej ustawy.

Omawiana czynność prawna zmierza nadto do obejścia przepisów ustawy o kredycie konsumenckim³⁹, poprzez uniemożliwienie Sądowi z urzędu ustalenie, czy zachowane zostały przez powodów wszelkie obowiązki informacyjne, jakie ustawa ta nakłada na kredytodawcę.

Aby można było właściwie opisać skutek zakazany przez ustawę, do którego zmierzał remitent, przyjmując weksel od pozwanego, należy jeszcze raz odwołać się do utrwalonego orzecznictwa TS. Jest to o tyle konieczne, gdyż z orzeczeń tych można odkodować zakres obowiązków procesowych w postępowaniu sądowym. Jak wskazano wyżej aktywność TS eksponowana poprzez swoje orzecznictwo, kształtowała kompetencje sądów krajowych w coraz to szerszy sposób, po to by zapewnić skuteczność osiągnięcia celów Dyrektywy (...). Między innymi cele te zakładają, iż istnieje nierównowaga pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą, która ma swoje podstawy w ekonomicznej i psychologicznej sytuacji tego ostatniego⁴¹. Jak dalej podkreśla TS, w relacjach konsumenckich istnieje realna obawa co do tego, że konsument nie powoła się na przepis prawa, który ma w swym założeniu chronić go, albo z powodu braku świadomości prawnej konsumenta⁴², albo z powodu zbyt wysokich dla niego kosztów postępowania⁴³.

Dostrzegając wspomnianą nierównowagę w relacjach między konsumentem a przedsiębiorcą, TS doszedł do wniosku, iż stawałaby się ona (nierównowaga) jeszcze bardziej pogłębiona, gdyby pozostawić konsumentów z obowiązkiem samodzielnego powoływania się na nieuczciwy charakter warunków umów. Dlatego też TS przystąpił do kreowania kompetencji sądu krajowego w ustalaniu nieuczciwych warunków umów. Nie chodziło przy tym o aktywność sądu krajowego ograniczoną wyłącznie do samego rozstrzygnięcia w przedmiocie stwierdzenia nieuczciwych warunków umowy, ale na przerzuceniu na sąd krajowy obowiązku działania z urzędu w kierunku ustalenia nieuczciwych warunków, i to niezależnie czy konsument podniósł zarzut, czy był aktywny w toku procesu, a nawet wtedy gdy przepisy

prawa ograniczają w tym zakresie swobodę sądu⁴⁴. Sąd krajowy w tym zakresie nie może się zatem poruszać wyłącznie w ramach swoich uprawnień, ale musi swe działanie oceniać jako obowiązek proceduralny wyinterpretowany z gwarancji jakie wynikają z dyrektyw konsumenckich⁴⁵.

Mając na względzie powyższe należy stwierdzić, iż na sądach krajowych, także na Sądzie w niniejszym postępowaniu, spoczywa obowiązek ustalenia, czy w stosunku do pozwanego konsumenta, nie przedsięwzięto nieuczciwych praktyk handlowych, w różnych jej przejawach, zwłaszcza przez nałożenie na pozwanego warunków, które naruszają jego słuszny interes, godzą w dobre obyczaje, czy też są sprzeczne z zasady współżycia społecznego. Obowiązek ten nie mógł być jednak zrealizowany, a to wobec nie przedłożenia przez powoda właściwych dokumentów potwierdzających legalność wystawienia i przyjęcia weksla, zawarcia umowy pożyczki, jej treści i sposobu wykonania. W ten jednak sposób powód dochodząc roszczenia w niniejszej sprawie na podstawie prawidłowo wypełnionego weksla, zmierzał do obejścia wyżej wskazanych ustaw, które zabraniają opisanych tam nieuczciwych praktyk wobec konsumentów, udaremniając jednocześnie Sądowi realizowanie przez niego obowiązku ustalenia zakresu przestrzeni ochrony praw konsumenta z godnie z powołanymi ustawami.

W świetle tego co wyżej powiedziano, Sąd kierując się normą art. 58 § 1 kc stwierdził, iż czynność prawna, będąca źródłem zobowiązania wekslowego ciążącego na pozwanym jest nieważna.

Już tylko na marginesie wypada zaznaczyć, iż Sąd w zakresie ustalenia nieważności czynności prawnej ma obowiązek działania z urzędu⁴⁶.

Zgodnie z treścią art. 6 kc ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Skoro Sąd ustalił nieważność zobowiązania wekslowego, tym samym spór został przerzucony na płaszczyznę tzw. stosunku podstawowego, czyli umowy pożyczki. Zakres tego co miałyby być wykazane wyznacza więc umowa pożyczki i jej treść. Powód, pomimo zobowiązania Sądu, który powziął istotną wątpliwość co do zasadności dochodzonego roszczenia, nie przedłożył żadnego dokumentu potwierdzającego fakt zawarcia umowy pożyczki, a tym bardziej jej treści.

W tym stanie rzeczy, Sąd oddalił powództwo w całości, wydając wyrok zaoczny na podstawie art. 339 kpc i nast.

Powód jako przegrywający proces ponosi jego koszty postępowania, zgodnie z treścią art. 98 § 1 i 3 kpc.

SSR Rafał Cebula

1 Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. prawo wekslowe, Dz. u. z dnia 11 maja 1936 r. z póź. zm.

2 Por. uzasadnienie **uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 lipca 1993 r., sygn. III CZP 99/93**, w której Sąd wyjaśnia zakres tego co wymaga udowodnienia w związku z przedłożeniem dokumentów wymienionych w art. 485 kpc.

3 Uzasadnienie **wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 marca 2013 r., sygn. VI ACa 1278/12**.

4 Por. **postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2014 r., sygn. II CSK 291/13**: zarówno w chwili wydawania wekslowego nakazu zapłaty, jak i w późniejszej fazie postępowania, sąd powinien z urzędu zbadać formalne wymagania ważności weksla, tj. ocenić, czy zostały spełnione wymagania przewidziane w art. 1 i art. 101 ustawy z 1936 r. - Prawo wekslowe.

5 Por. krótki rys historyczny instytucji weksla A. S. [w] Komentarz do prawa wekslowego i prawa czekowego, W. 1994, str. 3-6.

6A. S. Komentarz str. 10-21., por. również uzasadnienie **wyroku Sądu Najwyższego z 17 października 1997 r., sygn. I CKN 266/97**: Pozbawienie weksla surowości zobowiązania wekslowego sprawiłoby, że weksel straciłby swe znaczenie w życiu gospodarczym. Ujemne cechy zobowiązania wekslowego są jedynie pozorne, w istocie ta

jego surowość stanowi zaletę w obrocie. Także jako przykład kontynuacji tej myśli por. uzasadnienie **wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 3 czerwca 2015 r., sygn. V ACa 845/14.**

7 Por. Trybunał Konstytucyjny w jednym ze swych wyroków (**wyrok z dnia 9 stycznia 2006 r., sygn. SK 55/04**) przy okazji oceniania zgodności art. 493 § 3 kpc z Konstytucją RP, stwierdzając w uzasadnieniu, iż postępowanie nakazowe „Przyczynia się tym samym do przyspieszenia postępowania nakazowego, które zmierza do szybkiego zaspokojenia niekwestionowanych roszczeń”.

8 Por. uzasadnienie **wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 14 lutego 2013 r., sygn. I ACa 1158/12.**

9 Por. uzasadnienie **wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 14 lutego 2013 r., sygn. I ACa 1158/12.**

10 Uzasadnienie **wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 stycznia 2006 r., sygn. SK 55/04.**

11 Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. kredycie konsumenckim Dz.U.2016.1528 j.t.

12 Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym Dz.U.2016.3 j.t.

13 Nastąpiło to poprzez implementację Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. U. UE L z dnia 21 kwietnia 1993 r. ze zm. Dz.U.U.E.L.2011.304.64 art. 32); Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/we z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca Dyrektywę Rady 87/102/EWG (dz. u. ue l z dnia 22 maja 2008 r.); Dyrektywa 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotycząca nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniająca Dyrektywę Rady 84/450/EWG, Dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i (...) Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz. U. UE L z dnia 11 czerwca 2005 r.).

14 Weksel k 10, wezwanie do wykupu weksla k 11.

15 Por. **wyrok TS z dnia 21 grudnia 2011 r., sygn. C-495/10, C. hospitalier universitaire de B. v. T. D..**

16 Por. uzasadnienie **wyroku TK z dnia 14 kwietnia 2015 r., sygn. P 45/12.**

17 Dobrym przykładem jest rejestr klauzul niedozwolonych (abuzywnych) prowadzony przez UOKiK, w którym przedstawiono setki zakazanych praktyk stosowanych wcześniej w obrocie konsumenckim www.uokik.gov.pl.

18 Por. **wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2015 r., I CSK 133/14; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2014 r., V CSK 376/13**, w których podkreślany jest wybór leżący po stronie powoda (wierzyciela) co do tego, czy dochodzi roszczeń z weksla czy ze stosunku podstawowego, umowy.

19 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/we z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca Dyrektywę Rady 87/102/EWG (dz.u.ue l z dnia 22 maja 2008 r.).

20 Por. rozważania Sądu Najwyższego dotyczące sytuacji, kiedy posiadacz weksla (także nabywca weksla) jest jednocześnie wierzycielem ze stosunku podstawowego (w wyniku cesji wierzytelności), otwierając w ten sposób nieograniczoną możliwość podnoszenia zarzutów wobec dochodzącego praw z weksla, ze stosunku podstawowego - wyrok z dnia 29 maja 2014 r., V CSK 400/13.

21 Dz. U. UE l z dnia 21 kwietnia 1993 r. ze zm. Dz.U.U.E.L.2011.304.64.

22 Por. uzasadnienie **wyroku TS z dnia 5 grudnia 2013 r., C-413/12** oraz **wyroki TS z dnia 14 marca 2013 r. w sprawie C-415/11 Mohamed Aziz v. C. d'E. de C., T. i M. (C.)**, a oraz **z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie C-565/11 Mariana Irimie v. A. F. Publice S., A. F. pentru M..**

- 23 Por. **wyrok TS z dnia 5 grudnia 2013 r. C-413/12 A. de C. I. de C. v. L. S. España SL.**
- 24 Por. **wyrok TS z dnia 5 grudnia 2013 r. C-413/12 A. de C. I. de C. y L. S. España SL.**
- 25 **Wyrok z 27 czerwca 2000 r. w połączonych sprawach C-240/98 do C-244/98) (...) SA c. R. M. Q.; (...) SA c. J. S. A. P.; J. C. B.; M. B.; E. F..**
- 26 Cytuję za E. S. Z. kontradiktoryjności i postula sprawnego postępowania cywilnego a ochrona praw konsumentów w świetle dyrektywy 93/13, publ. (...) Przegląd Sądowy marzec 2010 r., str. 12.
- 27 Cytuję za E. S. Z. kontradiktoryjności i postula sprawnego postępowania cywilnego a ochrona praw konsumentów w świetle dyrektywy 93/13, publ. (...) Przegląd Sądowy marzec 2010 r., str. 12.
- 28 Por. **wyrok TS z dnia 4 czerwca 2009 r. w sprawie C-243/08 P. Z.. v. E. G..**
- 29 Por. **wyrok TS z dnia 14 czerwca 2012 r., sygn. C -618/10 w sprawie B. E. de (...) SA v J. C..**
- 30 Por. **wyrok TS z dnia 12 czerwca 2012 r., sygn. C -618/10**, patrz także komentarz do tego orzeczenia M. P. Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawach nieuczciwych praktyk rynkowych i nieuczciwych postanowień umownych w Kwartalnik Prawa Prywatnego, 2014, z. 3, str. 705.
- 31 **wyrok TS z dnia 12 czerwca 2012 r., sygn. C -618/10** oraz M. P. Orzecznictwo Trybunałustr. 707
- 32 (Dz.u.ue l z dnia 21 kwietnia 1993 r.ze zm. Dz.U.UE.L.2011.304.64)
- 33 Por. uzasadnienie **wyroku TS z dnia 9 marca 1978, 106/77 A. delle F. dello S. v..**
- 34 Zasada ta została wyrażona w wielu orzeczeniach między innymi w polskiej sprawie K. F. v. Dyrektorowi Izby Skarbowej w P. – **wyrok z dnia 19 listopada 2009 r., sygn. C-314/8**: Zasada pierwszeństwa prawa wspólnotowego zobowiązuje sąd krajowy do stosowania prawa wspólnotowego i do odstąpienia od stosowania sprzecznych z nim przepisów krajowych, niezależnie od wyroku krajowego sądu konstytucyjnego, który odracza utratę mocy obowiązującej tych przepisów, uznanych za niekonstytucyjne.
- 35 Por. uzasadnienie **wyroku TS z dnia 9 marca 1978, 106/77 S. S..p.A.**
- 36 Por. uzasadnienie **uchwały Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 29 czerwca 1995 r., III CZP 66/95**: Samo wystawienie dokumentu odpowiadającego przewidzianym dla weksla trasowanego lub własnego wymaganiom formalnym nie kreuje zobowiązania wekslowego wystawcy, gdyż do powstania tego zobowiązania konieczna jest jeszcze umowa między wystawcą a remitentem, jako wystawcą i odbiorcą dokumentu. Podobnie uzasadnienie **wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2004 r., sygn. IV CK 712/03**: Wykazanie nieważności lub unieważnienie umowy będącej źródłem zobowiązania wekslowego jest jednoznaczne ze stwierdzeniem nieistnienia tego zobowiązania.
- 37 Por. **wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 5 marca 2015 r., sygn. III AUa 504/14**: Obejście ustawy to zachowanie podmiotu prawa, który napotykać prawny zakaz dokonania określonej czynności prawnej "obchodzi" go w ten sposób, że dokonuje innej niezakazanej formalnie czynności w celu osiągnięcia skutku związanego z czynnością zakazaną, a tym samym sprzecznego z prawem.
- 38 Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz. U. z dnia 20 września 2007 r., ze zm.).
- 39 Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim

40 Podobnie TS wypowiedział się w przypadku innych przepisów prawa Unii obowiązujących w dziedzinie ochrony konsumenta np. Dyrektywy Rady 85/577/EWG z dnia 20 grudnia 1985 r. w sprawie ochrony konsumentów w odniesieniu do umów zawartych poza lokalem przedsiębiorstwa - **wyrok z dnia 17 grudnia 2009 r. M. M., C-227/08**; Dyrektywy 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 maja 1999 r. w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji - **wyrok TS z dnia 3 października 2013 r. D. H., C-32/12**.

41 Por. **wyrok TS z dnia 1 października 2015 r. (...) Bank Hungary, C-32-14**.

42 Por. **wyrok TS z dnia 4 czerwca 2015 r. F. (...) -13**.

43 Por. **wyrok TS z dnia 21 listopada 2002 r., C., C-473/00**.

44 **wyrok z 27 czerwca 2000 r. w połączonych spawach C-240/98 do C-244/98) (...) SA c. R. M. Q.; (...) SA c. J. S. A. P.; J. C. B.; M. B.; E. F.; wyrok TS z dnia 4 czerwca 2009 r. w sprawie C-243/08 P. Z.. V.E. G..**

45 Por. uzasadnienie **wyrok TS z dnia 14 czerwca 2012 r., sygn. C -618/10**

46 Takie też stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uzasadnieniu **wyroku z dnia 25 czerwca 2015, sygn. III CSK 430/14**, podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w **wyroku z dnia 5 czerwca 2014, sygn. IV CSK 576/13**.